

• синестезію слід мислити (розуміти) як інтегральну повноту діяльності мислячого Я, як багатство суб'єктивної культури, на підставі якої тільки і може сформуватися творча уява як універсальна здатність людини.

Отже, синестезія – чуттєво-образна «ланка», яка здійснює невидимий «перехід» від природної здібності індивіда щодо сприймання явищ навколишньої дійсності до творчої уяви. Синестезія і є такою вихідною формою суб'єктного узагальненого пізнання та основою створення нових образів, уявлень та понять за допомогою творчої уяви.

Література

1. Дротенко В.І. Культура мислення і культура творчості / В. І. Дротенко // Молодь і ринок: Щомісячний науково-педагогічний журнал / Ред. кол.: М. Вачевський (гол. ред.), Г. Левченко, Н. Скотна та ін. – 2012. – №8 (91). – С. 50-54.
2. Ильенков Э.В. Об эстетической природе фантазии. Что там, в Зазеркалье? – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2014. – 128 с. (Из наследия мировой философской мысли: эстетика.).
3. Коляденко Н.П. Синестетичность музыкально-художественного сознания (на материале искусства XX века) : монография / Н. П. Коляденко. – Новосибирск : НГК (академия) имени М. И. Глинки, 2005. – 392 с.

ПРОФЕСІЙНІ ПРОБИ – СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНОЇ ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

**Олена Сервачак,
Ірина Коваленко (м. Покровськ, Україна)**

Проблема професійного самовизначення молодой людини була й залишається актуальною як для самих юнаків, так і для суспільства в цілому. Робота, підібрана у відповідності з індивідуальними особливостями, здібностями, стає для людини справою всього життя, приносить задоволення і дає суспільству висококваліфікованого спеціаліста, що відображається в економічній віддачі від його професійної діяльності. Необхідність цілеспрямованої підготовки та супроводу людини в період його пошуку свого місця в професійному світі зумовлена рядом економічних, науково-технічних, психологічних, соціальних чинників.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою, де звичайною практикою є залучення інвестицій в розвиток людського капіталу, де активно приділяють увагу питанням організації профорієнтації, свідчить, що це підвищує конкурентоздатність не тільки самого працівника, а й економіки загалом. Ринкові відносини вимагають від людини постійного вдосконалення, покращення рівню практичних навичок, здатності витримувати сильну конкуренцію. Розвиватися ж людині бажано в тій сфері професійної діяльності, яка відповідає її індивідуальним характеристикам та інтересам, що, зі свого боку, дозволяє досягти кращих економічних результатів та уникнути психологічних криз, пов'язаних зі змістом та результатами своєї роботи.

Отже, проблема підготовки молодой людини до професіонального самовизначення набуває особливої актуальності у світі потенційно безмежних можливостей, безлічі різноманітних професій і, водночас, економічної та соціальної нестабільності нашої держави.

Є різні підходи та погляди на сутність профорієнтаційної підготовки молодшої людини. З позиції соціології та економіки «профорієнтація – це сукупність соціально-економічних відносин між суспільством і його членами з питання формування робочої сили». Педагоги ж визначають профорієнтацію як «...науково-практичну систему підготовки учнів до вільного свідомого вибору професії». У психології профорієнтація трактується як психологічний процес прийняття оптимального рішення про свій професійний вибір та вплив на його психіку з метою формування в нього професійних намірів. В.Д. Симоненко пояснює подібну різноманітність понятійного апарату тим, що «...профорієнтація є педагогічною за методами, соціальною та психологічною за змістом, за результатами економічною й державною за організацією роботи» [1, с.56-57].

В Україні професійна орієнтація до 1991 року була орієнтована на відтворення робочої сили для планової екстенсивної економіки. Такої системи, що охоплювала б усі рівні допрофесійної і професійної підготовки людини створено не було [3]. У підтвердження чому, можливо й опосередковано, свідчать такі факти: вищими навчальними закладами I-IV рівнів акредитації приблизно 500 тисяч студентів випускається з 2010 р. щорічно [8], проте 52% випускників працюють не за фахом, високим є рівень безробіття серед української молоді – 15,7-23,1% [10]. Одна з причин такої ситуації – роботодавців не влаштовує рівень теоретичної та практичної підготовки випускників вищих навчальних закладів, який, на наш погляд, може бути обумовлений недостатньою освітньою мотивацією учнів, студентів, невідповідністю змісту навчальних програм вимогам сучасного світу, застарілістю методів і технологій початкової діяльності інституту освіти загалом. За словами Лілії Гриневич, міністра освіти і науки України, лише 25-30% випускників українських вишів мають за результатами навчання сучасні професійні навички, достатні для роботи за професією на сучасному ринку праці [2]. Зі свого боку, високий рівень молодіжного безробіття і невідповідність кваліфікації призводять до високих державних витрат через виплати допомоги, недоотриманих податків, негативно впливають на здоров'я людини, її соціальну активність тощо. Тож, постає питання, яким чином можна сприяти підвищенню ефективності роботи профорієнтаційного інституту, або його реформуванню, та, як результат, кваліфікаційного рівню випускників вищих навчальних закладів.

У сучасних освітніх трендах варто позначити основні факти, що впливають на зміну змісту освіти. По-перше, це створення нових умов й активних методик навчання, які є основою освітньої парадигми. По-друге, зростаючі вимоги з боку суспільства до підготовки критично мислячої і функціонально грамотної особистості, здатної до безперервного оновлення своїх знань, швидкого перенавчання, самопідготовки й зміни області застосування своїх здібностей для успішного життя у світі, що швидко змінюється. Можна з-поміж безлічі інших перелічити ряд трендів, таких як: комп'ютерна технологія навчання, що включає в себе злиття онлайнового розподілу програмного забезпечення та контенту у формі мультимедіа; навчання за межами класної кімнати; залучення соціальних медіа; освітня робототехніка як сучасний підхід до впровадження елементів технічної творчості у навчальний процес через об'єднання конструювання і програмування [9]. Усі вони покликані зробити навчальний процес більш гнучким та інформативним, направленим на надання учням максимально корисної актуальної інформації, а також на здобуття ними практичних навичок та умінь. Та найближчим і, взагалі-то, звичним для профорієнтації є такий сучасний освітній тренд, як введення у навчання освітніх ігор.

Загалом ігри вважаються одним із різновидів методу професійних проб, які реалізуються з учнями молодших класів. Самі ж професійні проби являють собою орієнтовану на практику форму профорієнтаційної роботи, яка розглядається як

центральна ланка в системі супроводу професійного самовизначення учнів шкіл і як чинник формування готовності школярів до вибору професії. В якості цілей професійні проби ставлять собі: забезпечення учнів об'єктивними підставами формування вибору професії, шляхом пробного досвіду реалізації «себе в професії» і подальшою оцінкою успішності цього досвіду, створення умов для формування в школяра довготривалої, перспективно-прогностичної мотивації до професійної діяльності в тій чи іншій сфері. Інакше кажучи, «надзавдання» кожної проби – наочно розкрити те краще, що є в професії, і те краще в людині (школярі), що буде діяти й зростати в ньому, якщо він обере цю професію [7].

Крім ігрових проб виділяють також: навчально-професійні проби (ситуативні завдання на розв'язання типових для певного виду діяльності професійних завдань чи вирішення виробничих проблем та продуктивні завдання у вигляді персональних чи групових профорієнтаційних проєктів, практичних робіт передпрофесійної спрямованості); профільні проби (серія евристичних занять, які допомагають школярам співвіднести їхні запити щодо вибору профілю навчання їх можливостям, не припускають занурення в реальний професійний контекст); власне професійні проби (проводяться або на базі організації додаткової освіти дітей, середньої професійної освіти, вищого навчального закладу, або організується підприємством «реальної сфери» – потенційним роботодавцем і проводиться на його виробничій базі) [6].

Автором ідеї професійних проб прийнято вважати японського професора С. Фукуяму, ректора університету Асія [7]. Він розробив унікальну наукову методику, покликану контролювати формування готовності учнів до усвідомленого професійного самовизначення, яка згодом отримала назву «F-тест» (або «анкета Фукуями»). Цей тест передбачає певні етапи, першими з яких зазначається глибокий самоаналіз і збір інформації щодо професій як ґрунтовне теоретичне дослідження, висновки з якого учневі надається змога випробувати на практиці – на професійних пробах.

Щороку учні 7-9 класів обирають роботи з 16 фіксованих галузей праці. Вони досить реалістично відображають ринок праці в Японії та передбачають взаємодію з людиною, природою, технікою, знаковими системами чи художніми образами. В ідеалі за три роки школярі можуть отримати до 48 таких професійних випробувань. Їх результати, а також результати позашкільної діяльності за фахом обов'язково фіксуються у «F-тесті». Дані про кожного школяра заносяться до комп'ютера, обробляються та систематизуються. Так і визначаються права та здібності кожного взяти «участь у будівництві культури своєї країни», як люблять висловлюватися патріотично налаштовані японці [6].

В Україні, на жаль, ситуація з організацією підтримки молоді на шляху до свого професійного визначення залишається незмінною, навіть з переходом економіки країни до ринкових відносин. Профорієнтаційних центрів, які пропонують профорієнтаційну підтримку та допомогу, існує не багато, та більшість із них працює на приватній основі. Державних же установ такого типу немає. Людина, яка бажає отримати профорієнтаційну консультацію, може звернутися до центрів зайнятості населення, які є у всіх великих містах або районних центрах. Але найчастіше випускники навчальних закладів різних рівнів акредитації вимушені звернутися по допомогу до центрів зайнятості задля зміни кваліфікації (або спеціальності). І причиною цьому є той факт, що підготовка фахівців вищої кваліфікації здійснюється без урахування потреб економіки країни та ринку праці, і значна частина випускників не може знайти роботу, або прагне її змінити, бо вже на реальному робочому місці розуміє невідповідність вимогам професії, власним бажанням та інтересам тощо. Періодично центри зайнятості проводять різні профорієнтаційні

заходи в навчальних закладах, але вони носять несистемний характер, часто не співвідносяться з віковими запитами та особливостями школярів.

Що ж щодо самих закладів, згідно з концепцією державної системи професійної орієнтації, прийнятою в Україні у 2008 році, за профорієнтацію дітей і молоді відповідає Міністерство освіти і науки, тоді ж воно розробило й затвердило кілька вибіркового курсів для 8-11 класів. Їхній запуск – крок уперед, але поки їхній вплив на кар'єрну грамотність українських школярів досить обмежено, бо вони не входять в основну частину шкільної програми, тому в реальності мало в яких школах викладаються. Як правило, має місце, лише несистематичні лекції класного керівника, завуча або шкільного психолога [10]. На жаль, з викладання шкільних предметів не формуються уявлення (образи, іміджі) про професійну діяльність конкретних фахівців. Можна говорити, що зміст загальної середньої освіти не обслуговує самовизначення школярів ні інформаційно, ні методично, що призводить до прийняття ситуативних, прийнятих на емоційному рівні, часто помилкових рішень [5].

Отже, організація профорієнтаційної підтримки та супроводу молоді в Україні потребує суттєвого реформування системи профорієнтаційної роботи. Засобом її ефективного оновлення може стати саме метод професійних проб. Впровадити цей досвід на сьогодні досить складно, зважаючи на відсутність організаційно-педагогічних передумов та відсутність належної освітньої інфраструктури [4, с. 2]. Проте процес введення професійних проб, на наш погляд, можна проводити поступово, без залучення непідйомних інвестицій в матеріально-технічну базу, масштабну підготовку профорієнтаторів. Оптимальним є варіант, з огляду на конкретні характеристики шкіл, специфіки муніципальної та регіональної системи освіти, впровадження на практиці ігрових, навчально-професійних і профільних проб через введення в шкільну програму системи наскрізних курсів кар'єрної грамотності та цілеспрямованих змін в програмі курсу технології.

Повним набором ресурсів (матеріально-технічних, кадрових, інформаційно-методичних) для розробки та впровадження повноцінних професійних проб школа не володіє. Тому необхідне використання механізмів мережевої взаємодії та соціального партнерства. У цілому, мають долучитися різні державні та приватні організації, державна служба зайнятості, установи соціального захисту населення та охорони здоров'я і запрошені соціальні партнери [7]. Комплексна систематична організація заходів типу «Ярмарок професій» на базі місцевих центрів зайнятості за підтримкою державних та приватних організацій, зацікавлених у підготовці майбутніх спеціалістів різних сфер та на базі вищих навчальних закладів може вирішити ряд важливих завдань на шляху молоді до здійснення оптимального професійного вибору.

Отже, учасниками процесу організації професійних проб повинні стати:

- з одного боку – загальноосвітні школи, що формують групи учнів для проходження різних професійних проб і здійснюють безпосередню організацію проходження професійної проби;
- з іншого боку – організації-партнери, які розробляють програми професійних проб і надають кадрові, навчально-методичні, аудиторно-лабораторні та матеріально-технічні ресурси для їх реалізації.

Та головна ідеологія сучасної освіти – чому і як навчати дітей сьогодні, щоб вони були успішними завтра. Якщо наші школи готують учнів до життя після школи, то вони повинні дозволити їм використовувати ті інструменти, які в подальшому все одно стануть частиною їхнього повсякденного життя [9], а також, створити умови, в яких молодь може найбільш реально наблизитися до тих аспектів професійної діяльності, які стануть для неї повсякденністю. Бо в умовах, коли в школяра відсутній досвід практичної, продуктивної діяльності, вибір професії виявляється

для нього надзвичайно складним життєвим завданням, що викликає стан затяжного стресу. Введення в програму шкільної освіти профдіагностичних та профконсультаційних заходів (профорієнтаційне тестування, бесіди з профконсультантом і т. д.) та інших форм «кабінетної профорієнтації» не дозволяє вирішити цю проблему. Необхідне створення в школяра досвіду професійної діяльності (шляхом серії його короткочасних занурень у професійний контекст, що дозволяють зробити професійні проби) і на цій основі – формування механізму самостійного усвідомленого професійного вибору [7].

Література

1. Дементьев И.В. Профессиональная ориентация: анализ научных подходов / И.В. Дементьев // Кіравання у адукації. – 2008. – №11 – с. 56-62.
2. До 30% випускників вишів мають достатні навички для отримання роботи за професією – голова профільного комітету ВР // Інтерфакс-Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/157905.html>
3. Закатнов Д.О. Стан і проблеми професійної орієнтації // Електронна бібліотека НАПН України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/2630/1/stProforientaciy_rtf.pdf
4. Закатнов Д. Технологізація процесу професійного самовизначення учнівської молоді // Електронна бібліотека НАПН України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2577/1/280314.pdf>
5. Лернер П.С. Критерии и диагностика профориентационной компетентности старших школьников // Бим-бад Борис Михайлович. Официальный сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=1158
6. Профорієнтація зі знаком F // Інтернет-проект «Профорієнтація». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prof.osvita.org.ua/uk/experience/japan.html>
7. Сергеев И.С. Профессиональные пробы в вопросах и ответах / И. С. Сергеев, И. В. Кузнецова, Е. А. Никодимова // Профессиональное образование. Столица. – М., 2016. – № 6. – С. 2-9.
8. Статистичний бюлетень «Основні показники діяльності вищих навчальних закладів». Статистика соціальних послуг // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
9. Тен А.С. Новые тренды в современном образовании // Филиал АО «НЦПК «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Западно-Казахстанской области». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zkoipk.kz/2016smart3/2541-conf.html>
10. Яремко В. Думать о будущем: как профориентация школьников поможет экономике // ЛІГАБізнесІнформ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biz.liga.net/upskill/all/stati/3291921-dumat-o-budushchem-kak-proforientatsiya-shkolnikov-pomozhet-ekonomike.htm>

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И КРИЗИС НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ